

Wat herstel je aan een boek? Wat doe je niet?
"Beslissen is het moeilijkste aspect", vertelt Marijn de Valk *(links)*.

Bibliotheek blaast oude boeken nieuw leven in

Eind september zullen 1500 oude drukken van het Ruusbroecgenootschap en de Universiteitsbibliotheek weer netjes op de planken staan. In het kader van het project Eerstelijnsconservering passen medewerkers van de bibliotheek, vrijwilligers en studenten onder leiding van boekconservator Marijn de Valk een aantal EHBO-ingrepen toe op de vaak unieke stukken.

TEKST SASKIA CASTELYNs FOTO JESSE WILLEMS

M

onnikenwerk is het, letterlijk en figuurlijk. De boeken die tijdens het project

Eerstelijnsconservering sinds maart onder handen worden genomen, dateren immers uit de periode tussen de 16de en de 19de eeuw. Alle 1500 boeken krijgen een zogenoemde eerstelijnsconservering, zodat ze weer raadpleegbaar zijn zonder risico op schade. De boeken worden stuk voor stuk van de plank gehaald, de buitenkanten worden drooggereinigd met een stofzuiger, de schade wordt geregistreerd, de leren banden worden in de leerdressing gezet en daarna worden eenvoudige schadegevallen hersteld. "Elk boek krijgt een halfuur aandacht", zegt Marijn de Valk.

Op de tafels ligt een bont gezelschap aan boeken, gaande van perkamenten kaften, papieren omslagen tot linnen bandjes.

De Valk: "Een aantal schadegevallen kunnen uitgevoerd worden binnen het kader van de eerstelijnsconservering, complexere ingrepen kunnen later uitvoeriger bekeken worden."

Vervolgens krijgt het leer een conserverende behandeling. Eerdere tijdelijke reparaties, zoals plakbandjes, worden zo veel mogelijk verwijderd. Aan de constructietafel worden losse delen van de boekband weer vastgezet. Aan een volgende tafel wordt er aandacht besteed aan paperschades. Niet elk rafelrandje wordt gerepareerd, maar wel grotere scheuren, plooiën en ezelsoren, en ook losse pagina's worden weer vastgezet.

Collectiebreed

De afdeling Historische Collecties van de Universiteitsbibliotheek en de bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap ontvingen in 2011 het kwaliteitslabel van Erkende Erfgoedbibliotheek van de Vlaamse Overheid. →

Marijn de Valk is zelfstandig boekconservator-restaurator uit Middelburg. Door haar handen zijn al duizenden boeken gepasseerd.

Ellen Storms is conservator van de historische collecties van de Universiteit Antwerpen.

Erna Van Looveren is conservator van de bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap.

WEBSITE

www.ua.ac.be/ruusbroec
www.lib.ua.ac.be

EEN ZEVENTIENDE-EEUWS BOEK

- Oeffeninghe der Christelijke volmaecktheyt van Alphonsus Rodrigus
- Gedrukt in 1645
- Vollederen band met goudstempel op de rug
- Komt uit de Ruusbroec-collectie
- Was eeuwenlang een leerboek voor de jezuïeten
- Is drooggereinigd
- Het leer werd behandeld met een leerdressing en een lijming die het beschadigde oppervlak consolideert
- Alle losse delen zijn vastgezet

→ Erna Van Looveren (Ruusbroecgenootschap): "Als erfgoedbibliotheek is het niet alleen onze taak om zorg te dragen voor de verwerving en ontsluiting van onze erfgoedcollecties. Ook de fysieke toestand van dit kostbaar materiaal vraagt onze voortdurende aandacht." De boeken die niet hersteld kunnen worden binnen dit eerstelijnsconserveringsproject, zo'n tien procent, komen op een lijst om later uit te besteden. De slechtste exemplaren krijgen in afwachting een zuurvrije omslag. "Zo weten we achteraf welke schadegevallen er nog wachten op behandeling", vult Marijn aan. "Dat geeft een beter inzicht in de materiële toestand van de collectie." De boeken die hun opfrisbeurt gekregen hebben, gaan terug naar het magazijn. "Daar beginnen sommige rekken er opmerkelijk anders uit te zien", lacht Ellen Storms (Universiteitsbibliotheek). "Het leuke aan deze opdracht is

dat elk boek andere prioriteiten stelt. Bij de restauratie van topstukken steek je heel veel tijd én geld in één object. Met dit concept gaan we breder: met hetzelfde bedrag realiseren we een collectiebrede aanpak. Naast de conservering van enkele topstukken kiest de bibliotheek er in dit geval voor om met een ruim duizend boeken een behandeling te geven."

Tot september wordt er elke dinsdag gewerkt in een speciaal ingerichte ruimte in de Universiteitsbibliotheek. Het team bestaat uit dertien mensen: medewerkers van de bibliotheek, vrijwilligers met al enige ervaring op het gebied van boekrestauratie en studenten van de opleiding Papierrestauratie van de Artesis Hogeschool Antwerpen. Ook de conservatoren van beide collecties, Ellen Storms en Erna Van Looveren, werken mee.

Dertien jaar

Welke behandeling geef je een boek? Wat doe je eerst? Wat doe je niet? Het nemen van beslissingen is volgens Marijn het moeilijkste aspect van het project. "Daarom ben ik hier. Als je weet wat er moet gebeuren, kan je dat uitleggen."

De aanpak met eerstelijnsconservering doet behoorlijk wat stof opwaaien bij specialisten. "In Nederland zijn er al vaker dergelijke projecten uitgevoerd. Maar in Vlaanderen is er wel wat discussie over. Het vak restauratie heeft zich doorheen de

jaren sterk ontwikkeld. Vroeger waren er boekbinders die boeken opnieuw bonden en oude banden zelfs weggooiden. Er kwamen specifieke opleidingen voor het vak. Nu vindt een aantal collega's het onverantwoord om mensen zonder opleiding aan oude boeken te laten werken. Maar wij zien dat het onder begeleiding heel goed gaat." "Straks hebben we, met de financiële steun van de vzw M.E. Belpaire, 1500 boeken onder handen genomen", gaat Ellen Storms verder. "Als je dat dertien jaar zou volhouden, dan heeft de hele erfgoedcollectie een eerstelijnsconservering gehad. Wanneer je alleen vakmensen aan enkele topstukken laat werken, dan staan alle andere boeken te verkommeren." ■

University breathes new life into historic books

Between March and September this year, 1500 books from the University of Antwerp's historical collections and the Ruusbroec Society library will undergo expert conservation. Library staff, volunteers and students are working together on unique pieces, led by book conservator Marijn de Valk. The goal is to perform primary preservation activities on all of the books, in order to make them available for consultation again without risk of damage. The workers devote 30 minutes to each book. This is made feasible by setting priorities. One by one, the books are taken from the shelves and cleaned. Any damage is recorded, a leather dressing is applied to the leather straps and simple damage is repaired. After the process is complete, the two libraries will come up with ways in which they can further exploit the expertise they have acquired.

Nu nemen we 1500 boeken onder handen. Wanneer je alleen vakmensen aan enkele topstukken laat werken, dan staan alle andere boeken te verkommeren.

Ellen Storms